

مقایسه عناصر اطلاعاتی در پیشینه‌های فهرست‌نویسی پیش از انتشار (فیبا) و فهرست‌نویسی بعد از انتشار (فاپا) کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران:

شباهت و تفاوت‌ها

محبوبه ربیعی | فهیمة باب الحوائجی

چکیده

هدف: پژوهش حاضر به مطالعه تطبیقی میزان همگونی عناصر اطلاعاتی شامل سرشناسه، عنوان، وضعیت نشر، مشخصات ظاهری، موضوع، رده‌بندی و شناسه افزوده در ده حوزه دانش بشری در پیشینه‌های فهرست‌نویسی پیش از انتشار (فیبا) و فهرست‌نویسی بعد از انتشار (فاپا) کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، به منظور شناخت میزان ناهمگونی در هر یک از عناصر اطلاعاتی مذکور و علل وجود آنها و سعی در ارائه راهکارهایی برای ایجاد همگونی بیشتر پرداخته است.

روش / رویکرد پژوهش: روش پژوهش حاضر از نوع تحلیل محتواست و برای گردآوری داده‌ها از سیاهه واری استفاده شده است.

یافته‌ها: عناصر اطلاعاتی مورد بررسی قرار گرفت و نتایجی به این شرح به دست آمد: در ده حوزه دانش بشری بیشترین همگونی در عنصر اطلاعاتی سرشناسه با ۹/۹۸ درصد به حوزه تاریخ و جغرافیا تعلق دارد و بیشترین همگونی در عنصر اطلاعاتی عنوان با ۸۶/۷ درصد مربوط به حوزه تاریخ و جغرافیاست. بیشترین همگونی در عنصر اطلاعاتی وضعیت نشر با ۶۳/۱ درصد مربوط به حوزه علوم عملی و در مشخصات ظاهری با ۳۴/۵ درصد مربوط به حوزه دین است و در عنصر اطلاعاتی موضوع بیشترین همگونی با ۹۷/۳ درصد مربوط به حوزه علوم اجتماعی است. در عنصر اطلاعاتی رده‌بندی بیشترین همگونی به حوزه علوم عملی با ۹۳/۴ درصد همگونی و در شناسه افزوده بیشترین همگونی با ۹۵/۶ درصد به حوزه فلسفه تعلق دارد. همچنین به طور میانگین همگونی در عنصر اطلاعاتی سرشناسه ۹۶/۲ درصد، در عنوان ۷۹ درصد، در وضعیت نشر ۵۲ درصد، در مشخصات ظاهری ۳۷/۲ درصد، در موضوع ۹۲/۸ درصد، در رده‌بندی ۸۵/۳ درصد و در شناسه افزوده ۹۱/۳ درصد است.

نتیجه‌گیری: بیشترین همگونی مربوط به عنصر اطلاعاتی سرشناسه و سپس به ترتیب موضوع، شناسه افزوده، رده‌بندی، عنوان، وضعیت نشر و مشخصات ظاهری است و کمترین همگونی مربوط به عنصر اطلاعاتی مشخصات ظاهری می‌باشد.

کلیدواژه‌ها

فهرست‌نویسی پیش از انتشار (فیبا)، فهرست‌نویسی پس از انتشار (فاپا)، همگونی، ناهمگونی، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

مقایسه عناصر اطلاعاتی در پیشینه‌های فهرستنویسی پیش از انتشار (فپا) و فهرستنویسی بعد از انتشار (فابا) کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران: شبهات و تفاوت‌ها

محبوبه ربیعی^۱ | فهیمه باب‌الحوایجی^۲

دریافت: ۱۳۸۹/۶/۲۸ پذیرش: ۱۳۸۹/۹/۶

مقدمه

در ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی، هدف از فهرستنویسی پیش از انتشار اینگونه ذکر شده است: «هدف از فهرستنویسی پیش از انتشار ایجاد دقت، صحت، سرعت، و یکدستی در امر فهرستنویسی و پیشگیری از دوباره‌کاری در کتابخانه‌هاست، که در نتیجه، مقدار قابل توجهی از بودجه کتابخانه‌ها صرفه‌جویی خواهد شد و کارمندان متخصص کتابخانه‌ها می‌توانند اعم اوقات خود را صرف خدمات به مراجعان و ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی کنند» (فتوحی، ۱۳۷۹). با این ابتکار، هزینه‌های فهرستنویسی در سطح کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کاهش می‌یابد، اطلاعات کتابشناختی موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی فهرست کتابخانه‌ها یکدست‌تر شده، و خبر انتشار یک اثر در سطح شبکه‌های ملی و بین‌المللی سریع‌تر پخش می‌شود (مزینانی، ۱۳۸۱). پس از انتشار کتاب، ناشر دو نسخه از آن را، براساس قانون واسپاری، به کتابخانه ملی تحویل می‌دهد. در کتابخانه ملی، کنترل‌هایی بر روی کتاب و متن فیضی آن انجام می‌شود. در این مرحله اگر ناشر در کتاب تغییراتی داده باشد، همچون قیمت یا تعداد صفحات آن، یا اشتباهاتی توسط فهرستنویس صورت گرفته باشد، کتابخانه ملی آنها را در بانک کتابشناسی خود اصلاح می‌کند. از آنجاکه فهرستنویسی پیش از انتشار به منظور همگونی در فهرستنویسی، جلوگیری از انجام کار تکراری، افزایش سرعت بازیابی منابع در کتابخانه، صرفه‌جویی در بودجه، اطمینان از صحت و درستی کار و... انجام می‌گیرد، لذا باید دقت کافی مبذول گردد تا عناصر اطلاعاتی به درستی در

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
Mana_rb@yahoo.com
۲. استادیار کتابداری و اطلاع‌رسانی
دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات
babalhavaeji@yahoo.com

کتاب‌ها چاپ شود، تا کتابخانه‌ها دچار صرف وقت و نیروی انسانی برای دوباره کاری در زمینه فهرست‌نویسی نشوند و در نتیجه، کتاب سریع‌تر در قفسه قرار گیرد و مراجعه‌کننده با طیب خاطر به منبع اطلاعاتی خود دست یابد. این امر مستلزم این است که در مرحله نخست ناشر اطلاعات درست و مستند را جهت فهرست‌نویسی پیش از انتشار به فهرست‌نویس ارائه دهد. در مرحله بعدی، فهرست‌نویس با دقت و صحت کار تهیه فهرست‌نویسی پیش از انتشار را انجام دهد و در آخرین مرحله، ناشر فرم اطلاعات پیش از انتشار را با دقت در کتاب درج کرده باشد. بدیهی است که عدم دقت و اهمال در هر یک از مراحل ذکر شده سبب می‌شود که در فهرست‌نویسی پیش از انتشار و فهرست‌نویسی بعد از انتشار و فهرست‌نویسی چاپ شده در کتاب‌ها ناهمگونی ایجاد گردد. به دلیل دو وجهی بودن موضوع پژوهش (فهرست‌نویسی پیش از انتشار و فهرست‌نویسی بعد از انتشار) در جست‌وجوها پیشینه‌ای برای آن یافت نشد. اغلب پژوهش‌های انجام شده در کشور، هر کدام به بررسی یکی از این مقوله‌ها پرداخته‌اند؛ از جمله: فتوحی (۱۳۷۹) در پژوهشی به ارزیابی فهرست‌نویسی پیش از انتشار در ایران می‌پردازد یافته‌های این پژوهش بیانگر این مطلب است که ۸۷ ناشران با طرح فهرست‌نویسی پیش از انتشار موافق هستند ولی نسبت به مراحل آن رضایت کامل نشان نداده‌اند و سرعت را یکی از ملزومات این طرح دانسته‌اند و ۸۳ درصد فهرست‌نویسان بر این اعتقادند که اجرای این طرح توقف کتاب را در بخش خدمات فنی کاهش می‌دهد. عزیزیان (۱۳۸۳) به بررسی همگونی عناصر اطلاعاتی در فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی بین سال‌های ۱۳۷۷-۱۳۸۰ پرداخته است. طبق نتایج حاصل از این پژوهش به ترتیب موضوع، رده‌بندی، عنوان، و سرشناسه بیشترین ناهمگونی را به خود اختصاص داده‌اند. تایلر^۳ (۱۹۸۶)، در مقاله خود، فهرست‌نویسی پیش از انتشار را با دیگر فهرست‌های کتابخانه

کنگره مورد مطالعه قرار داد و صحت و سقم این دو نوع فهرست‌نویسی را بررسی کرد.

شین^۴ (۲۰۰۳)، در پژوهشی با عنوان «کیفیت پیشینه‌های فهرست‌نویسی کره‌ای در پایگاه‌های مشترک» کیفیت پیشینه‌های فهرست‌نویسی شده در پایگاه‌های مشترک را برای چندین زبان به‌ویژه از لحاظ کنترل کتابشناختی مورد بررسی قرار داده است.

چن^۵ (۲۰۰۸)، در پژوهشی با عنوان «تأثیر میزان همگونی موجود بر رابطه بین مانعیت و جامعیت نمایه‌سازی در بین نمایه‌سازان» به بررسی ارتباط میان همگونی و یکدستی نمایه‌سازان با جامعیت و مانعیت نمایه‌ها پرداخت.

در پژوهش حاضر اینگونه فرض شده است که میزان همگونی عناصر اطلاعاتی در فهرست‌نویسی پیش از انتشار و فهرست‌نویسی بعد از انتشار بیش از ۸۰ درصد رعایت شده است. پرسش اساسی مطرح شده در این پژوهش این است که میزان همگونی عناصر اطلاعاتی شامل سرشناسه، عنوان، وضعیت نشر، مشخصات ظاهری، موضوع، رده‌بندی، و شناسه افزوده

3. Taylore
4. Shin
5. Chen

در ده حوزه دانش بشری در پیشینه‌های فهرستنویسی پیش از انتشار (فیفا) و فهرستنویسی بعد از انتشار (فاپا) چقدر است؟

روش پژوهش

چون در این تحقیق به استقرا و بررسی اجزای یکایک عناصر جمعیتی مورد نظر می‌پردازیم، ناگزیر، از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. ابزار مورد استفاده در این پژوهش سیاهه‌وارسی است.

جامعه مورد مطالعه ۱۲۵,۹۳۹ رکورد فیباست که در بانک اطلاعات کتابشناختی کتابخانه ملی (برنامه رسا) ذخیره شده است. برای نمونه‌گیری، ابتدا کلیه رکوردهای فیبای موجود در سیستم رسا شناسایی، سپس تعداد رکوردهای مربوط به کتاب‌های کودکان یعنی ۵۴,۶۶۸ رکورد (به دلیل متفاوت بودن شیوه فهرستنویسی) از کل جامعه حذف و باقی مانده رکوردها (۱۲۵,۹۳۹) از نظر رده‌بندی دیویی به ده طبقه تقسیم شده اند: (کلیات ۵۱۸۸، فلسفه و روان‌شناسی ۶۱۰۳، دین ۲۰۴۳۲، علوم اجتماعی، ۱۵۸۳۸، زبان ۷۶۱۶، علوم محض ۸۶۲۰، علوم عملی ۲۶۷۵۵، هنر ۵۹۷۴، ادبیات ۱۹۵۱۱، و تاریخ و جغرافیا ۹۹۰۲). در مرحله بعدی، از هر طبقه، مطابق جدول نمونه‌گیری مورگان از رده کلیات ۳۶۰، فلسفه ۳۶۴، دین ۳۷۷، علوم اجتماعی ۳۷۵، زبان ۳۶۴، علوم محض ۳۶۸، علوم عملی ۳۷۹، هنر ۳۷۷، ادبیات ۳۷۸، و تاریخ و جغرافیا ۳۶۹ رکورد به شیوه تصادفی ساده نمونه‌گیری شد (به‌طور کلی ۳۷۱۱ رکورد). در ادامه، رکوردهای فیبا با اطلاعات کتاب‌های موجود مقایسه و به رکورد فاپا تبدیل شد و میزان همگونی و ناهمگونی اطلاعات در این مرحله مشخص شد.

یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل آنها

یافته‌ها حاکی از آن است که بیشترین ناهمگونی کلی در سرشناسه مربوط به حوزه علوم محض با ۷/۱ درصد، و کمترین ناهمگونی کلی مربوط به حوزه تاریخ و جغرافیا با ۱/۱ درصد است. بیشترین میزان همگونی، در عنصر اطلاعاتی سرشناسه مربوط به حوزه تاریخ و جغرافیا با ۹۷/۹ درصد می‌باشد. در مجموع، در ده حوزه دانش بشری ناهمگونی در جزء نام شخص ۲/۲ درصد در جزء عنوان ۰/۹ درصد و در تنالگان ۰/۷ درصد می‌باشد. بنابراین، می‌توان گفت ناهمگونی کلی در اجزای سرشناسه در ده رده دانش بشری ۳/۸ درصد است. به‌طور کلی، عنصر سرشناسه در ده حوزه دانش بشری از ۹۶/۲ درصد همگونی برخوردار است.

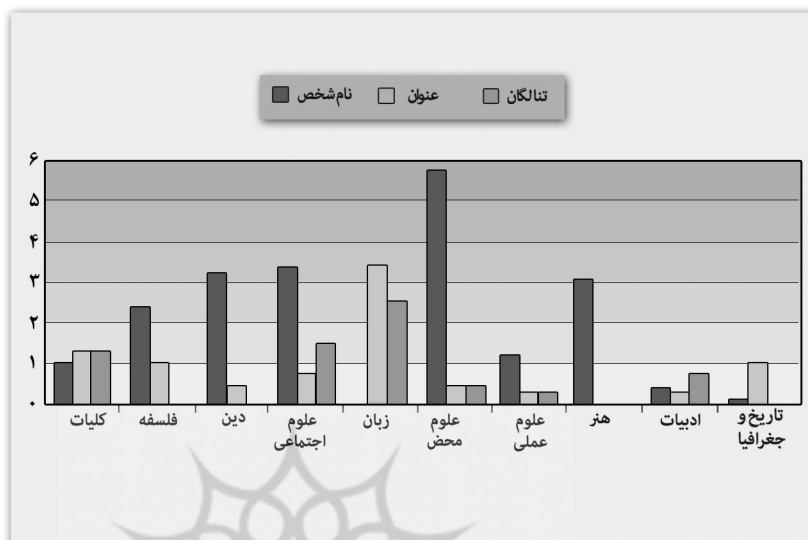
جمع		همگونی کلی		ناهمگونی کلی		ناهمگونی در سرشناسه						رده های دانش
						تناکات		عنوان		نام شخص		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰	۳۶۰	۹۶/۱	۳۶۴	۳/۹	۱۴	۱/۴	۵	۱/۴	۵	۱/۱	۴	کلیات
۱۰۰	۳۶۴	۹۶/۴	۳۵۱	۳/۶	۱۳	۰/۰	۰	۱/۱	۴	۲/۵	۹	فلسفه
۱۰۰	۳۷۷	۹۶/۰	۳۶۲	۴/۰	۱۵	۰/۰	۰	۰/۵	۲	۳/۴	۱۳	دین
۱۰۰	۳۷۵	۹۴/۱	۳۵۳	۵/۹	۲۲	۱/۶	۶	۰/۸	۳	۳/۵	۱۳	علوم اجتماعی
۱۰۰	۳۶۴	۹۳/۷	۳۴۱	۶/۳	۲۳	۲/۷	۱۰	۲/۵	۱۳	۰/۰	۰	زبان
۱۰۰	۳۶۸	۹۲/۹	۳۴۲	۷/۱	۲۶	۰/۵	۲	۰/۵	۲	۶/۰	۲۲	علوم محض
۱۰۰	۳۷۹	۹۷/۲	۳۷۲	۱/۸	۷	۰/۳	۱	۰/۳	۱	۱/۳	۵	علوم عملی
۱۰۰	۳۷۷	۹۶/۸	۳۶۵	۲/۲	۱۲	۰/۰	۰	۰/۰	۰	۳/۲	۱۲	هنر
۱۰۰	۳۷۸	۹۷/۴	۳۷۲	۱/۶	۶	۰/۸	۳	۰/۳	۱	۰/۵	۲	ادبیات
۱۰۰	۳۶۹	۹۷/۹	۳۶۵	۱/۱	۴	۰/۰	۰	۱/۱	۴	۰/۰	۰	تاریخ و جغرافیا
۱۰۰	۳۷۱۱	۹۶/۲	۳۵۶۹	۳/۸	۱۴۲	۰/۷	۲۷	۰/۹	۳۵	۲/۲	۸۰	جمع

جدول ۱

فراوانی میزان ناهمگونی اجزا و همگونی و ناهمگونی کلی در عنصر سرشناسه

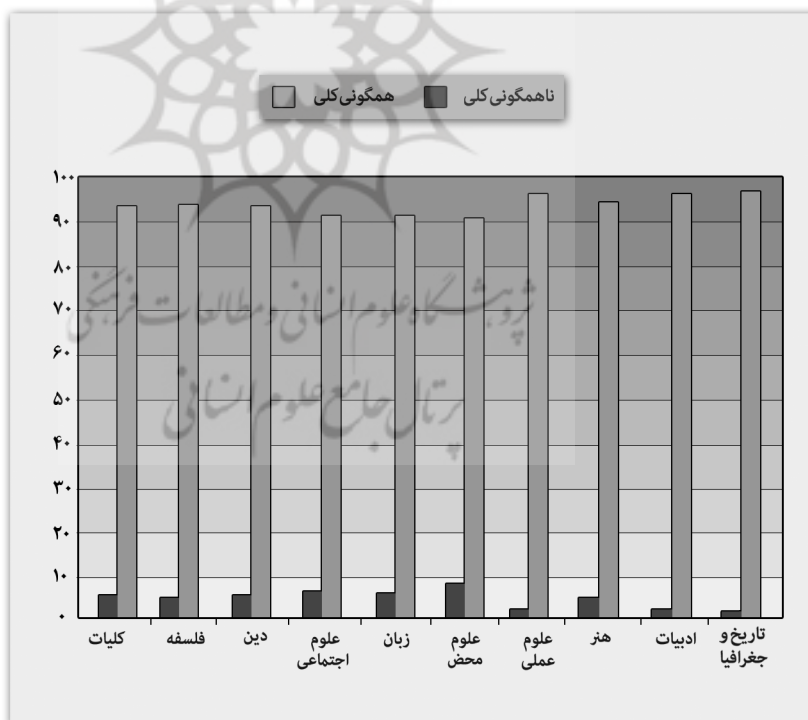
نمودار ۱

توزیع فراوانی ناهمگونی
در اجزای سرشناسه

نمودار ۲

توزیع فراوانی همگونی و
ناهمگونی در عنصر سرشناسه

رده های دانش	ناهمگونی در عنوان						کلیت	فلسفه	دین	علوم اجتماعی	زبان	علوم محض	علوم عملی	هنر	ادبیات	تاریخ و جغرافیا	جمع
	عنوان اصلی	عنوان فرعی	عنوان برابر	عنوان مساوی	عنوان فرادادی	عنوان کلی											
فراوانی	۶۵	۳۱	۲۴	۳۷	۶۶	۸۳	۲۴	۶۵	۳۰	۱۷	۴۴۲	۲۴	۶۵	۲۰	۱۷	۴۴۲	
درصد	۱۸/۱	۸/۵	۶/۴	۹/۹	۱۸/۱	۲۲/۶	۶/۴	۱۷/۲	۷/۹	۴/۶	۱۱/۹	۶/۳	۱۷/۲	۷/۹	۴/۶	۱۱/۹	
فراوانی	۱۷	۲۸	۲۷	۳۵	۴۷	۳۹	۲۷	۲۴	۲۲	۳۲	۳۰۵	۳۳	۲۴	۲۲	۳۲	۳۰۵	
درصد	۴/۷	۷/۷	۷/۲	۹/۳	۱۲/۹	۱۰/۶	۷/۲	۶/۴	۶/۱	۸/۷	۸/۲	۸/۷	۶/۴	۶/۱	۸/۷	۸/۲	
فراوانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
فراوانی	۰	۰	۳	۱	۷	۰	۳	۵	۰	۰	۱۷	۱	۵	۰	۰	۱۷	
درصد	۰/۰	۰/۰	۰/۸	۰/۳	۱/۹	۰/۰	۰/۸	۱/۳	۰/۰	۰/۰	۰/۵	۰/۳	۱/۳	۰/۰	۰/۰	۰/۵	
فراوانی	۰	۵	۹	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۱۶	۰	۰	۱	۰	۱۶	
درصد	۰/۰	۱/۴	۲/۴	۰/۳	۰/۰	۰/۰	۰/۳	۰/۰	۰/۳	۰/۰	۰/۴	۰/۰	۰/۰	۰/۳	۰/۰	۰/۴	
فراوانی	۸۲	۶۴	۶۳	۷۶	۱۲۰	۱۲۲	۶۳	۹۴	۵۴	۴۹	۷۸۰	۵۸	۹۴	۵۴	۴۹	۷۸۰	
درصد	۲۲/۸	۱۷/۶	۱۶/۷	۱۹/۷	۳۳/۰	۳۳/۲	۱۶/۷	۲۴/۹	۱۴/۳	۱۳/۳	۲۱/۰	۱۵/۳	۲۴/۹	۱۴/۳	۱۳/۳	۲۱/۰	
فراوانی	۳۷۸	۳۰۰	۳۱۴	۳۰۱	۲۴۴	۲۶۶	۳۱۴	۲۸۳	۳۲۴	۳۲۰	۲۹۳۱	۳۲۱	۲۸۳	۳۲۴	۳۲۰	۲۹۳۱	
درصد	۷۷/۲	۸۲/۴	۸۳/۳	۸۰/۳	۶۱/۰	۶۶/۸	۸۴/۷	۷۵/۱	۸۵/۷	۸۶/۷	۷۹/۰	۸۴/۷	۷۵/۱	۸۵/۷	۸۶/۷	۷۹/۰	
فراوانی	۳۶۰	۳۶۴	۳۷۷	۳۷۵	۳۶۴	۳۶۸	۳۷۷	۳۷۷	۳۷۸	۳۶۹	۳۷۱۱	۳۷۹	۳۷۷	۳۷۸	۳۶۹	۳۷۱۱	
درصد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	

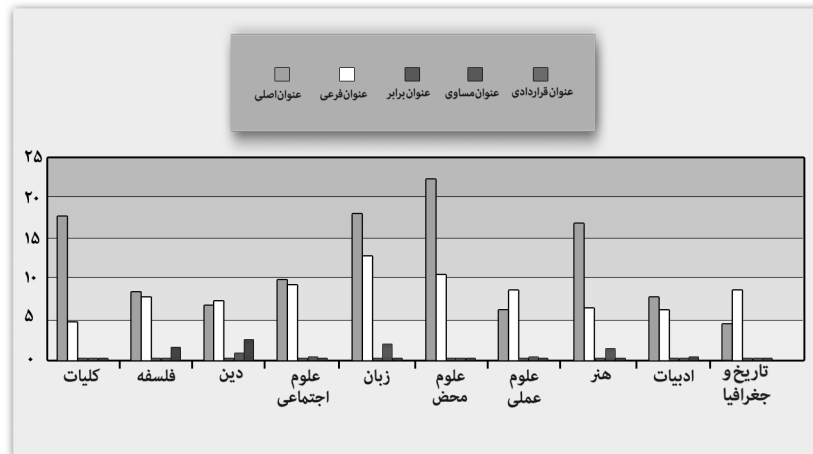
جدول ۲

فراوانی میزان ناهمگونی اجزا و همگونی و ناهمگونی کلی در عنصر عنوان

مطابق یافته‌های جدول ۲ بیشترین همگونی، در عنصر اطلاعاتی عنوان مربوط به حوزه تاریخ و جغرافیا با ۸۶۷ درصد؛ و کمترین همگونی، مربوط به حوزه علوم محض با ۶۷۸ درصد است. به عبارت دیگر، پاسخ به پرسش اساسی دوم می‌توان گفت در ده حوزه دانش بشری عنصر اطلاعاتی عنوان از میزان ۷۹ درصد همگونی برخوردار است.

نمودار ۳

توزیع فراوانی ناهمگونی
در اجزای عنوان

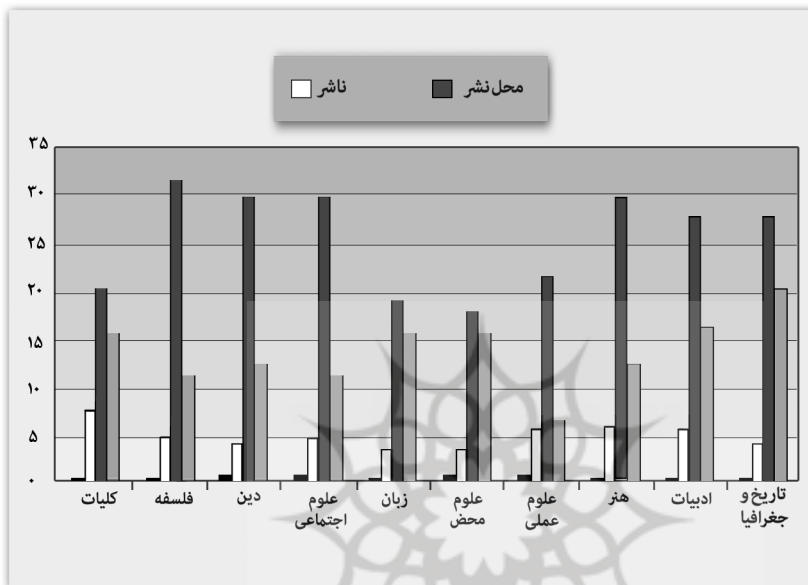
رده‌های انش	ناهمگونی در وضعیت نشر										ناهمگونی کلی		همگونی کلی		جمع	
	محل نشر		نشر		تاریخ نشر		فروست		ناهمگونی کلی		همگونی کلی		جمع			
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
کلیات	۰	۰/۰	۳۱	۸۶	۷۵	۳۰/۸	۵۸	۱۶/۱	۱۶۴	۴۵/۶	۱۹۶	۵۴/۴	۳۶۰	۱۰۰		
فلسفه	۰	۰/۰	۳۱	۵۸	۱۲۰	۳۳/۰	۴۲	۱۱/۵	۱۸۳	۵۰/۳	۱۸۱	۴۹/۷	۳۶۴	۱۰۰		
دین	۱	۰/۳	۱۵	۴۰	۱۱۵	۳۰/۵	۴۸	۱۲/۷	۱۷۹	۴۷/۵	۱۹۸	۵۲/۵	۳۷۷	۱۰۰		
علوم اجتماعی	۲	۰/۵	۳۱	۵/۶	۱۱۵	۳۰/۷	۴۳	۱۱/۵	۱۸۱	۴۸/۳	۱۹۴	۵۱/۷	۳۷۵	۱۰۰		
زبان	۰	۰/۰	۱۲	۳/۳	۷۳	۱۹/۸	۵۷	۱۵/۷	۱۴۱	۳۷/۷	۲۲۳	۶۱/۳	۳۶۴	۱۰۰		
علوم محض	۳	۰/۸	۱۲	۳/۳	۶۸	۱۸/۵	۵۸	۱۵/۸	۱۴۱	۳۸/۳	۲۲۷	۶۱/۷	۳۶۸	۱۰۰		
علوم عملی	۳	۰/۸	۲۷	۷/۱	۸۵	۲۲/۴	۲۵	۶/۶	۱۴۰	۳۶/۹	۲۳۹	۶۳/۱	۳۷۹	۱۰۰		
هنر	۰	۰/۰	۲۷	۷/۲	۱۱۵	۳۰/۵	۴۸	۱۲/۷	۱۹۰	۵۰/۴	۱۸۷	۴۹/۶	۳۷۷	۱۰۰		
ادبیات	۰	۰/۰	۲۶	۶/۹	۱۰۹	۲۸/۸	۶۳	۱۶/۷	۱۹۸	۵۲/۴	۱۸۰	۴۱/۶	۳۷۸	۱۰۰		
تاریخ و جغرافیا	۰	۰/۰	۱۴	۳/۸	۱۰۷	۲۹/۰	۷۸	۲۱/۱	۱۹۹	۵۳/۹	۱۷۰	۴۶/۱	۳۶۹	۱۰۰		
جمع	۹	۰/۴	۲۰۶	۵/۶	۹۸۱	۲۶/۴	۵۲۰	۱۴/۰	۱۷۱۶	۴۶/۲	۱۹۹۶	۵۳/۸	۳۷۱۱	۱۰۰		

جدول ۳

فراوانی میزان ناهمگونی
اجزا و همگونی و ناهمگونی
کلی در عنصر وضعیت نشر

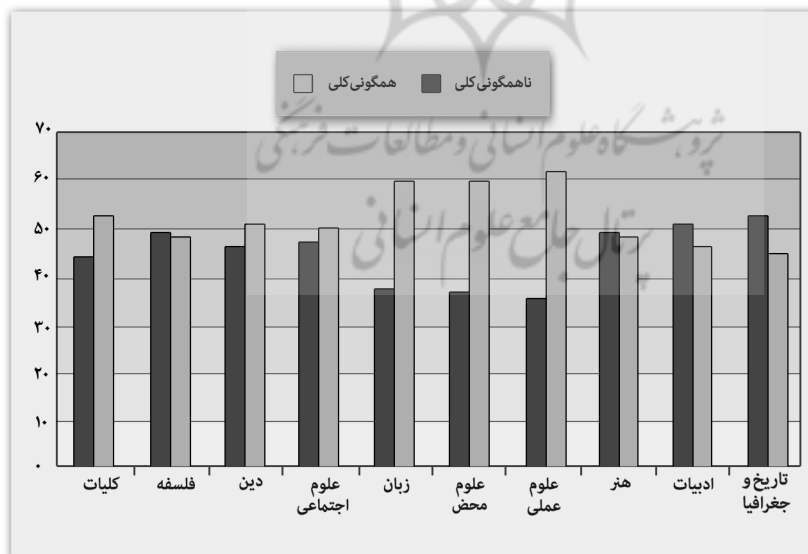

بیشترین همگونی، در عنصر وضعیت نشر، مربوط به حوزه علوم عملی با ۶۳/۱ درصد است. همچنین، کمترین میزان همگونی در این عنصر، مربوط به حوزه تاریخ و جغرافیا با ۴۶/۱ درصد است. بنابراین، در پاسخ به سؤال سوم پژوهش می‌توان گفت در ده حوزه دانش بشری، عنصر اطلاعاتی وضعیت نشر از میزان ۵۳/۸ درصد همگونی برخوردار است.

نمودار ۴

توزیع فراوانی ناهمگونی در اجزای وضعیت نشر

نمودار ۵

توزیع فراوانی همگونی و ناهمگونی کلی در عنصر وضعیت نشر

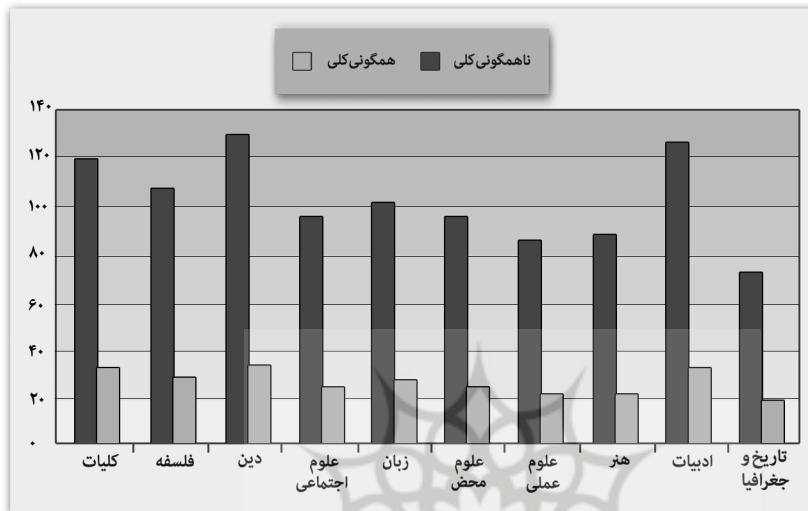
رده های دانش		کلیات	فلسفه	دین	علوم اجتماعی	زبان	علوم محض	علوم عملی	هنر	ادبیات	تاریخ - جغرافیا	جمع
صفحه شمار	فراوانی	۲۰۷	۲۲۶	۲۱۴	۲۳۹	۲۰۳	۲۱۲	۲۵۹	۲۳۲	۲۱۶	۲۳۸	۲۲۴۶
	درصد	۵۷/۵	۶۲/۱	۵۶/۸	۶۳/۷	۵۵/۸	۵۷/۶	۶۸/۳	۶۱/۵	۵۷/۱	۶۴/۵	۶۰/۵
جلد	فراوانی	۹	۰	۴	۵	۳	۱۱	۴	۷	۶	۳	۵۲
	درصد	۲/۵	۰	۱/۱	۱/۳	۰/۸	۳	۱/۱	۱/۹	۱/۶	۰/۸	۱/۴
مصور	فراوانی	۱۱۵	۹	۱۳	۵۱	۲۶	۸۸	۶۰	۹۵	۱۴	۶۰	۵۳۱
	درصد	۳۱/۹	۲/۵	۳/۴	۱۳/۶	۷/۱	۲۳/۹	۱۵/۸	۲۵/۲	۳/۷	۱۶/۳	۱۴/۳
نقشه	فراوانی	۱۰	۰	۰	۰	۶	۰	۲	۱۲	۲	۱۰	۴۸
	درصد	۲/۸	۰	۰	۰	۱/۶	۰	۰/۵	۳/۲	۰/۵	۰/۷	۱/۳
جدول	فراوانی	۸۸	۱۳	۸	۶۹	۴۷	۸۰	۶۱	۵۲	۵	۲۰	۴۴۳
	درصد	۲۴/۴	۳/۶	۲/۱	۱۸/۴	۱۲/۹	۲۱/۷	۱۶/۱	۱۳/۸	۱/۳	۵/۴	۱۱/۹
عکس	فراوانی	۵	۰	۱	۵	۰	۳	۴	۱۶	۱	۲۳	۵۸
	درصد	۱/۴	۰	۰/۳	۱/۳	۰	۰/۸	۱/۱	۴/۲	۰/۳	۶/۲	۱/۶
مؤنه	فراوانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۱۷	۱	۹	۳۴
	درصد	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۵	۴/۵	۰/۳	۲/۴	۰/۹
مؤودار	فراوانی	۴۰	۹	۰	۵۰	۱۳	۹۷	۴۵	۲۶	۴	۶	۲۹۰
	درصد	۱۱/۱	۲/۵	۰	۱۳/۳	۳/۶	۲۶/۴	۱۱/۹	۶/۹	۱/۱	۱/۶	۷/۸
قطع	فراوانی	۳۴	۷۳	۵۰	۶۸	۸۸	۷۴	۵۳	۱۳۲	۶۴	۷۶	۷۱۲
	درصد	۹/۴	۲۰/۱	۱۳/۳	۱۸/۱	۲۴/۲	۲۰/۱	۱۴	۳۵	۱۶/۹	۱۶/۶	۱۹/۲
پلژیسیون	فراوانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶	۰	۰	۰	۱۶
	درصد	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴/۳	۰	۰	۰	۰/۴
مواد همراه اثر	فراوانی	۴	۰	۰	۲	۰	۳	۲	۰	۱	۰	۱۲
	درصد	۱/۱	۰	۰	۰/۵	۰	۰/۸	۰/۵	۰	۰/۳	۰	۰/۳
نلمگونی کلی	فراوانی	۲۴۰	۲۵۶	۲۴۷	۲۷۹	۲۶۲	۲۷۱	۲۹۳	۲۸۹	۲۵۰	۲۹۵	۲۶۸۲
	درصد	۶۷	۷۰	۶۶	۷۴	۷۲	۷۴	۷۷	۷۷	۶۶	۸۰	۷۲
همگونی کلی	فراوانی	۱۲۰	۱۰۸	۱۳۰	۹۶	۱۰۲	۹۷	۸۶	۸۸	۱۲۸	۷۴	۱۰۲۹
	درصد	۳۳/۳	۲۹/۷	۳۴/۵	۲۵/۶	۲۸/۰	۲۶/۴	۲۲/۷	۲۲/۳	۳۳/۹	۲۰/۱	۲۷/۷
جمع	فراوانی	۳۶۰	۳۶۴	۳۷۷	۳۷۵	۳۶۴	۳۶۸	۳۷۹	۳۷۷	۳۷۸	۳۶۹	۳۷۱۱
	درصد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

ناهمگونی در مشخصات ظاهری

جدول ۴

فراوانی میزان ناهمگونی اجزا و همگونی و ناهمگونی کلی در عنصر مشخصات ظاهری

بیشترین همگونی عنصر مشخصات ظاهری در ده حوزه دانش بشری، مربوط به حوزه دین با ۳۴/۵ درصد، و کمترین میزان همگونی مربوط به حوزه تاریخ و جغرافیا با ۲۰/۱ درصد است. بنابراین، عنصر اطلاعاتی مشخصات ظاهری از ۲۷/۷ درصد همگونی در ده حوزه دانش بشری برخوردار است.

نمودار ۶

توزیع فراوانی ناهمگونی و همگونی کلی در عنصر مشخصات ظاهری

جمع	همگونی کلی		ناهمگونی کلی		ادامه ناهمگونی در موضوع						رده های دانش	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	ترتیب		تعداد		نوع			
					درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
۱۰۰	۳۶۰	۸۲/۹	۳۰۲	۱۶/۱	۵۸	۴/۴	۱۶	۵۸	۲۱	۵/۸	۲۱	کلیات
۱۰۰	۳۶۶	۹۶/۷	۳۵۲	۳/۳	۱۲	۰/۰	۰	۲/۲	۸	۱/۱	۴	فلسفه
۱۰۰	۳۷۷	۹۵/۲	۳۵۹	۴/۸	۱۸	۰/۸	۳	۲/۴	۹	۱/۶	۶	دین
۱۰۰	۳۷۵	۹۷/۳	۳۶۵	۲/۷	۱۰	۱/۳	۵	۰/۸	۳	۰/۵	۲	علوم اجتماعی
۱۰۰	۳۶۶	۸۲/۷	۳۰۱	۱۷/۳	۶۳	۴/۷	۱۷	۶/۳	۲۳	۶/۳	۲۳	زبان
۱۰۰	۳۶۸	۹۳/۵	۳۴۴	۶/۵	۲۴	۱/۹	۷	۵/۳	۱۳	۱/۱	۴	علوم محض
۱۰۰	۳۷۹	۹۶/۰	۳۶۴	۴/۰	۱۵	۱/۱	۴	۱/۳	۵	۱/۶	۶	علوم عملی
۱۰۰	۳۷۷	۹۶/۸	۳۶۵	۳/۲	۱۲	۰/۵	۲	۱/۳	۵	۱/۳	۵	هنر
۱۰۰	۳۷۸	۹۶/۳	۳۶۶	۳/۷	۱۴	۰/۳	۱	۰/۵	۲	۲/۹	۱۱	ادبیات
۱۰۰	۳۶۹	۸۸/۳	۳۲۶	۱۱/۷	۴۳	۴/۶	۱۷	۲/۴	۹	۴/۷	۱۷	تاریخ و جغرافیا
۱۰۰	۳۷۱۱	۹۲/۸	۳۴۴۲	۷/۲	۲۶۹	۱/۹	۷۲	۲/۶	۹۸	۲/۷	۹۹	جمع

جدول ۵

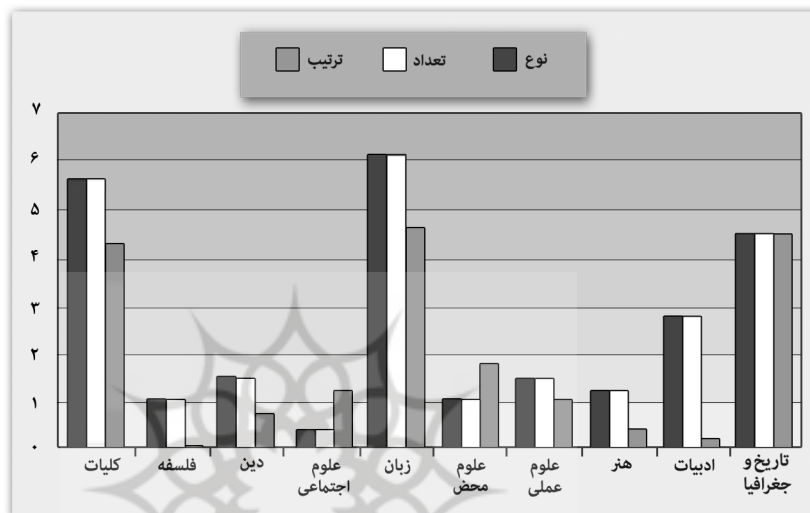
فراوانی میزان ناهمگونی اجزا و همگونی و ناهمگونی کلی در عنصر موضوع

در مجموع، از ۳۷۱۱ رکورد مورد بررسی در ده حوزه دانش بشری، عنصر اطلاعاتی موضوع دارای ۲۶۹ مورد ناهمگونی کلی (۷/۲ درصد) و ۳۴۴۲ مورد همگونی کلی (۹۲/۸ درصد) است.

بنابراین، عنصر اطلاعاتی موضوع در ده حوزه دانش بشری از ۹۲/۸ درصد همگونی برخوردار است.

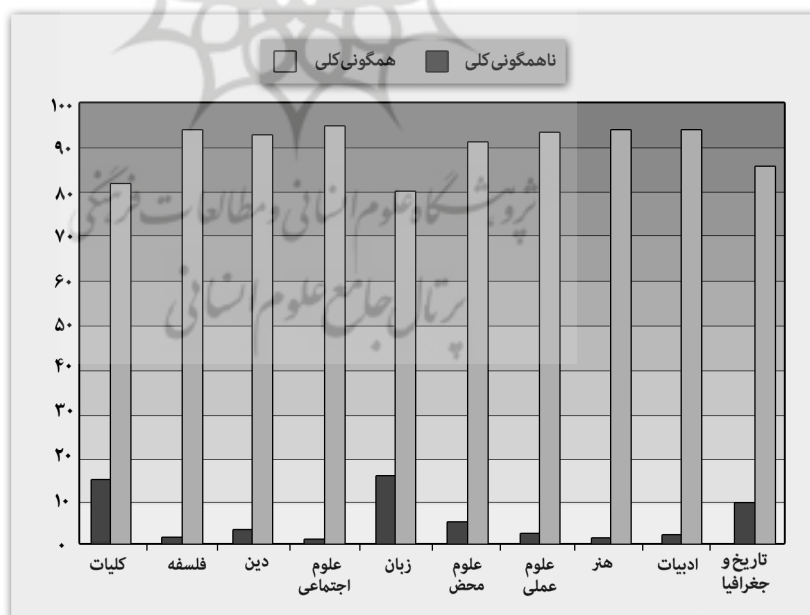
مُودار ۷

توزیع فراوانی ناهمگونی
در اجزای عنصر موضوع

مُودار ۸

توزیع فراوانی همگونی و
ناهمگونی در عنصر موضوع

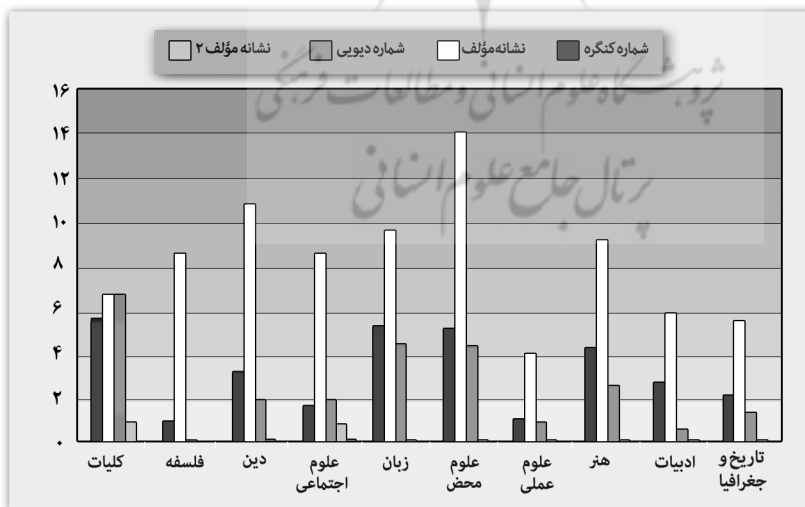
رده های دانش	ناهمگونی در رده بندی								ناهمگونی کلی		همگونی کلی		جمع	
	شماره کنگره		نشانه مؤلف		شماره دیوبنی		نشانه مؤلف		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد						
کیلیت	۳۱	۵/۸	۲۵	۶/۹	۲۵	۶/۹	۴	۱/۱	۷۵	۲۰/۸	۲۸۵	۷۹/۲	۳۶۰	۱۰۰
فلسفه	۴	۱/۱	۳۲	۸/۸	۰	۰/۰	۰	۰/۰	۳۶	۹/۹	۳۲۸	۹۰/۱	۳۶۴	۱۰۰
دین	۱۳	۳/۴	۴۲	۱۱/۱	۸	۲/۱	۰	۰/۰	۶۳	۱۶/۷	۳۱۴	۸۳/۳	۳۷۷	۱۰۰
اجتماعی علوم	۷	۱/۹	۳۳	۸/۸	۸	۲/۱	۴	۱/۱	۵۲	۱۳/۹	۳۳۳	۸۶/۱	۳۷۵	۱۰۰
زبان	۲۰	۵/۵	۳۶	۹/۹	۱۷	۴/۷	۰	۰/۰	۷۳	۲۰/۱	۳۹۱	۷۹/۹	۳۶۴	۱۰۰
مض علم	۲۰	۵/۴	۵۳	۱۴/۴	۱۷	۴/۶	۰	۰/۰	۹۰	۲۴/۵	۳۷۸	۷۵/۵	۳۶۸	۱۰۰
عملی علوم	۵	۱/۳	۱۶	۴/۲	۴	۱/۱	۰	۰/۰	۲۵	۶/۶	۳۵۴	۹۳/۴	۳۷۹	۱۰۰
هنر	۱۷	۴/۵	۳۶	۹/۵	۱۰	۲/۷	۰	۰/۰	۶۳	۱۶/۷	۳۱۴	۸۳/۳	۳۷۷	۱۰۰
ادبیات	۱۱	۲/۹	۲۳	۶/۱	۳	۰/۸	۰	۰/۰	۳۷	۹/۸	۳۴۱	۹۰/۲	۳۷۸	۱۰۰
تاریخ و جغرافیا	۹	۲/۴	۲۱	۵/۷	۶	۱/۶	۰	۰/۰	۳۶	۹/۸	۳۳۳	۹۰/۲	۳۶۹	۱۰۰
جمع	۱۳۷	۳/۴	۳۱۷	۸/۵	۹۸	۲/۶	۸	۰/۲	۵۵۰	۱۴/۸	۳۱۶۱	۸۵/۲	۳۷۱۱	۱۰۰

جدول ۶

فراوانی میزان ناهمگونی اجزای
همگونی و ناهمگونی کلی در
عنصر رده بندی

به طور کلی، در ده حوزه دانش بشری از مجموع ۳۷۱۱ رکورد بررسی شده، میزان ناهمگونی کلی در عنصر رده بندی ۵۵۰ مورد (۱۴/۸ درصد) و میزان همگونی کلی ۳۱۶۱ مورد (۸۵/۲ درصد) است. بنابراین، در پاسخ به پرسش اساسی ششم می توان گفت عنصر اطلاعاتی رده بندی از میزان ۸۵/۲ درصد همگونی برخوردار است.

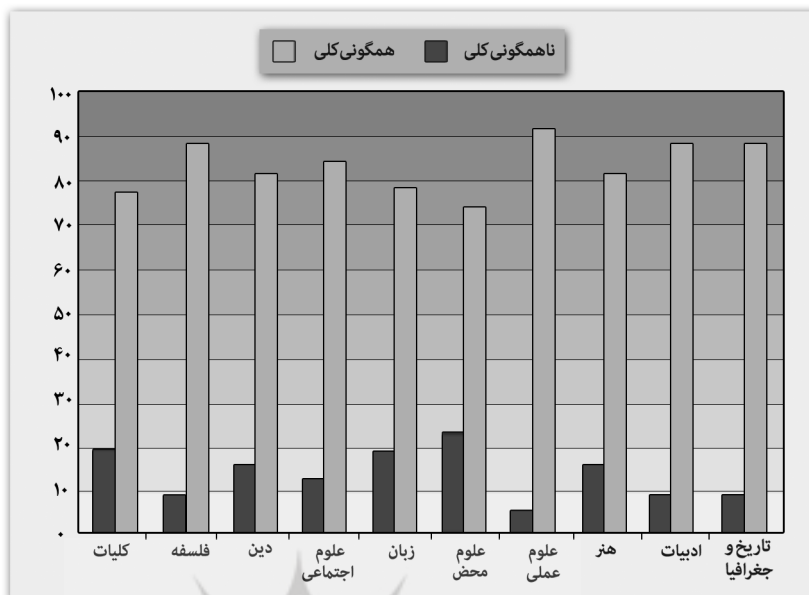

مودار ۹

توزیع فراوانی ناهمگونی
در اجزای رده بندی

نمودار ۱۰

توزیع فراوانی همگونی
و ناهمگونی کلی در عنصر رده بندی

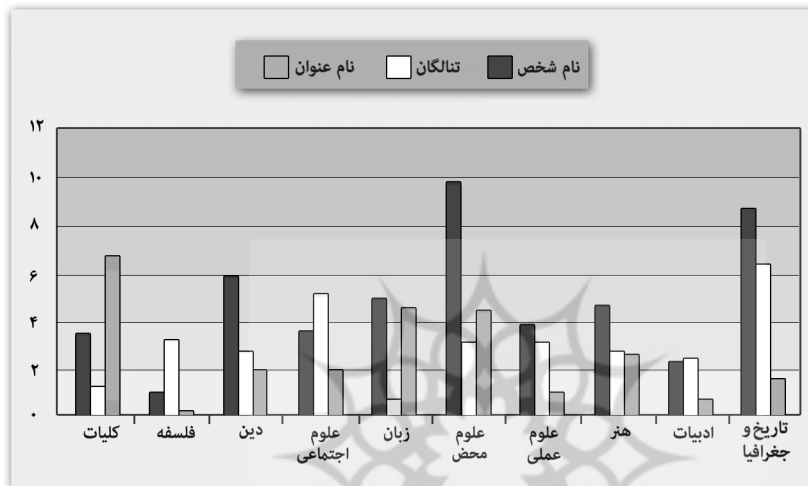

رده های دانش	ناهمگونی در شناسه افزوده										
	همگونی کلی		ناهمگونی کلی		نام - عنوان		تناولگان		نام شخص		
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
کلیات	۳۶۰	۹۵/۰	۳۴۲	۵/۰	۱۸	۰	۰	۱/۴	۵	۲/۶	۱۳
فلسفه	۳۶۴	۹۵/۶	۳۴۸	۴/۶	۱۶	۰	۰	۲/۳	۱۲	۱/۱	۴
دین	۳۷۷	۹۰/۷	۳۴۲	۹/۳	۳۵	۰/۳	۱	۲/۹	۱۱	۶/۱	۲۳
علوم اجتماعی	۳۷۵	۹۰/۴	۳۳۹	۹/۶	۳۶	۰/۵	۲	۵/۳	۲۰	۳/۷	۱۴
زبان	۳۶۴	۹۱/۲	۳۳۲	۸/۸	۳۲	۲/۷	۱۰	۰/۸	۳	۵/۲	۱۹
علوم محض	۳۶۸	۸۵/۹	۳۱۶	۱۴/۱	۵۲	۰/۸	۳	۳/۳	۱۲	۱۰/۱	۳۷
علوم عملی	۳۷۹	۹۲/۶	۳۵۲	۷/۱	۲۷	۰	۰	۲/۲	۱۲	۴/۰	۱۵
هنر	۳۷۷	۹۲/۳	۳۴۸	۷/۷	۲۹	۰	۰	۲/۹	۱۱	۴/۸	۱۸
ادبیات	۳۷۸	۹۴/۷	۳۵۸	۵/۳	۲۰	۰/۳	۱	۲/۶	۱۰	۲/۴	۹
تاریخ و جغرافیا	۳۶۹	۸۴/۶	۳۱۲	۱۵/۴	۵۷	۰	۰	۶/۵	۲۴	۸/۹	۳۳
جمع	۳۷۱۱	۹۱/۳	۳۳۸۹	۸/۷	۳۲۲	۰/۵	۱۷	۳/۲	۱۲۰	۵/۰	۱۸۵

جدول ۷

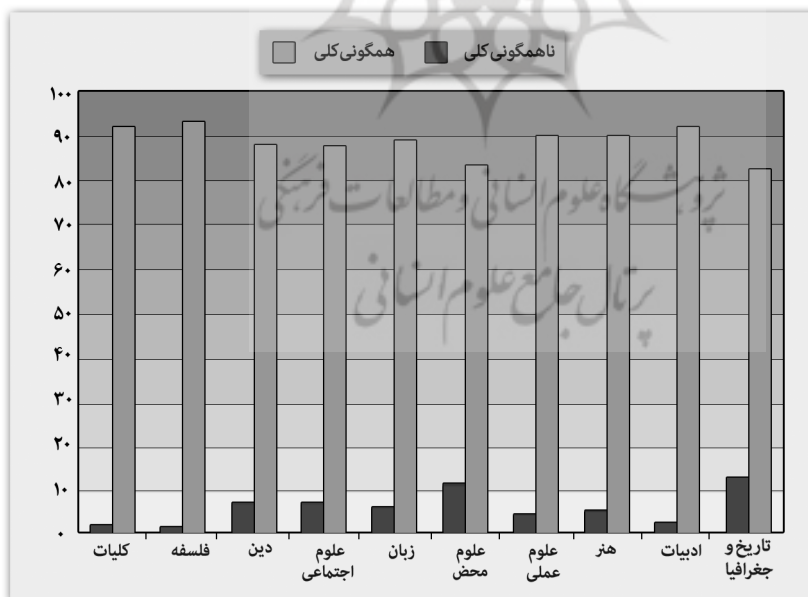
فراوانی میزان ناهمگونی اجزا و
همگونی و ناهمگونی کلی در
عنصر شناسه افزوده

به طور کلی، بیشترین ناهمگونی عنصر اطلاعاتی شناسه افزوده، مربوط به حوزه تاریخ و جغرافیا با ۱۵/۴ درصد و کمترین ناهمگونی مربوط به حوزه فلسفه با ۴/۴ درصد است. این میزان، در تنالگان، ۱۲۰ مورد (۳/۲ درصد) و در نام - عنوان ۱۷ مورد (۰/۵ درصد) است. در مجموع، از ۳۷۱۱ رکورد مورد بررسی در ده حوزه دانش بشری، عنصر اطلاعاتی شناسه افزوده دارای ۳۲۲ مورد ناهمگونی کلی (۸/۷ درصد) و ۳۳۸۹ مورد همگونی کلی (۹۱/۳ درصد) است.

نمودار ۱۱

توزیع فروانی ناهمگونی در اجزای شناسه افزوده

نمودار ۱۲

توزیع فروانی ناهمگونی و همگونی کلی در عنصر شناسه افزوده

جدول ۸

آزمون کای اسکور برای
اثبات فرضیه

نتیجه	سطح معنی داری	مقدار کای اسکور	تفاوت	مقدار مورد انتظار	نهمگونی	همگونی	
معنی دار است	۰/۰۵	۶/۶	-۱۶/۲	۸۰	۳/۸	۹۶/۲	سرشناسه
معنی دار نیست	۰/۰۵	۰/۰	۱	۸۰	۲۱	۷۹	عنوان
معنی دار نیست	۰/۰۵	۱۸/۲	۲۷	۸۰	۴۷	۵۳	وضعیت نشر
معنی دار است	۰/۰۵	۶۸/۴	۵۲/۳	۸۰	۷۲/۳	۲۷/۷	مشخصات ظاهری
معنی دار است	۰/۰۵	۴/۱	-۱۲/۸	۸۰	۷/۲	۹۲/۸	موضوع
معنی دار نیست	۰/۰۵	۰/۷	-۵/۳	۸۰	۱۴/۷	۸۵/۳	رده بندی
معنی دار است	۰/۰۵	۳/۲	-۱۱/۳	۸۰	۸/۷	۹۱/۳	شناسه افزوده

چنانچه در جدول ۸ ملاحظه می شود فرضیه یک با استفاده از آزمون کای اسکور مورد ارزیابی قرار گرفته است. با توجه به نتایج آماری در عنوان، وضعیت نشر و مشخصات ظاهری کمتر از ۸۰ درصد همگونی و در مابقی موارد بیشتر از ۸۰ درصد همگونی دیده می شود. آزمون کای اسکور نشان می دهد در سرشناسه، موضوع، و شناسه افزوده، به لحاظ آماری، تفاوت معنی داری بین همگونی و ناهمگونی (۸۰ درصد همگونی و ۲۰ درصد ناهمگونی) دیده می شود و در رده بندی و وضعیت نشر تفاوت معنی دار نیست. در ضمن در مشخصات ظاهری به لحاظ ناهمگونی تفاوت معنی دار است.

نتیجه گیری و پیشنهادها

طبق نتایج این پژوهش، بیشترین همگونی مربوط به عنصر اطلاعاتی سرشناسه و سپس به ترتیب موضوع، شناسه افزوده، رده بندی، عنوان، وضعیت نشر و مشخصات ظاهری است؛ و کمترین همگونی مربوط به عنصر اطلاعاتی مشخصات ظاهری می باشد. استانداردهای و یکدستی و همگونی اطلاعات کتابشناختی، امروزه، با تغییر شیوه فهرست نویسی از دستی به ماشینی، تا حد زیادی اعمال شده است. اما عامل مهمی که موجب می شود عناصر اطلاعاتی یک پیشینه پس از چاپ کتاب دستخوش تغییر شوند، به میزان ناچیزی ناشی از خطای فهرست نویسی است و بیشتر مربوط به اطلاعاتی است که ناشران در هنگام ارائه فرم فیبا و یا نسخه الکترونیکی و حتی چاپی اثر تحویل کتابخانه ملی می دهند و پس از انتشار و تحویل دو نسخه از کتاب خود (طبق قانون و اسپاری) آنها را تغییر می دهند که موجب ناهمگونی در عناصر اطلاعاتی موجود در پیشینه ها می شود. بدیهی است در صورتی که ناشران، اطلاعاتی را

که در مرحله پیش از انتشار به منظور دریافت فیفا از کتابخانه ملی ارائه می دهند، همان اطلاعاتی باشد که پس از انتشار کتاب در آن درج می کنند، این میزان ناهمگونی به حداقل خواهد رسید و از بسیاری دوباره کاری ها و، در نتیجه، صرف هزینه اضافی و اتلاف وقت نیروی انسانی جلوگیری خواهد شد.

بازنگری فرم فهرست نویسی پیش از انتشار (فیفا) و یافایل ارسالی از سوی ناشران (در صورتی که کتاب به صورت الکترونیکی ارسال شود) توسط فهرست نویسان مجرب، به منظور تکمیل و تصحیح اطلاعات ارائه شده توسط ناشران، و جلوگیری از اشتباهات احتمالی که ممکن است به لحاظ ناقص بودن اطلاعات در دست فهرست نویس پس از چاپ کتاب رخ دهد، ضروری است. برگزاری کلاس های آموزشی برای ناشران، جهت مطلع ساختن آنها از نحوه و میزان ارائه اطلاعات در مورد کتابی که در آینده چاپ و منتشر خواهد شد؛ تقویت توان علمی فهرست نویسان، از طریق برگزاری کلاس های آموزش ضمن خدمت، به منظور جلوگیری از اشتباهات احتمالی از سوی آنها؛ و موظف ساختن ناشران در عدم تغییر اطلاعاتی که در پیش از انتشار به کتابخانه ملی تحویل می دهند از جمله راهکارهای پیشنهادی پژوهشگر است.

منابع

- عزیزیان، نرگس خاتون (۱۳۸۳). «بررسی همگونی عناصر اطلاعاتی در فهرست نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران بین سالهای ۱۳۷۷-۱۳۸۰». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
- فتوحی، نوش زاد (۱۳۷۹). «ارزیابی فهرست نویسی پیش از انتشار در ایران». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
- مزینانی، علی (۱۳۸۱). «فهرست نویسی پیش از انتشار و تأثیر آن بر حوزه کتابداری و کتابخانه های ایران». فصلنامه کتاب، ۱۳(۳): ۱۸۲-۱۸۹.

- Chen,Xu (2008). "The influence of existing consistency measures on the relationship between indexing consistency and exhaustivity". *Cataloging and Classification Quarterly*, 23 (3/4). from: <http://www.csa.com>
- Shin,Hee-Sook (2003). "Quality of Korean cataloging records in shared databases". *Cataloging & Classification Quarterly*, 36(1): 55-90.
- Taylor, Ariene C. (1986). "Accurocy of lecopy: A comprison between copy that bayan as. CIP and other LC cataloging". *Library Resources and Technical Services*, 30(4):375-387.